

У.С.Р.Р.

ТЕМА:
Розвиток України
в умовах утвердження
тоталітарного режиму
(1920-1939 рр.)

ПЛАН:

1. Голод 1921-1923 рр. Перехід до нової економічної політики.
2. Створення СРСР.
3. Здійснення політики українізації в УСРР. Червоний ренесанс.
4. Сталінська модернізація:
 1. Індустріалізація.
 2. Насильницька колективізація та голодомор 1932-33 рр.
 3. Культурна революція.
5. Репресії к.1920-х-1930-х рр. Розстріляне Відродження.

--- Державні кордони на кінець 1921 р.
 - - - Межі та центри губерній і автономних республік УСРР, БСРР, РСФРР, воеводств Польщі та країв Чехо-Словащини на 1921 р.
 ● Райони масового селянського руху проти політики більшовиків (1921 р.)
 🚧 Страйки на промислових підприємствах (1921 р.)
 🟡 Північна межа територій, уражених голодом 1921 – 1923 рр.
 🇺🇦 VII Всеукраїнський з'їзд Рад; схвалення декларації про створення СРСР (10 – 14 грудня 1922 р.)
 🇷🇺 Вступ Української СРР і Білоруської СРР до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) 30 грудня 1922 р.
 - - - Межі радянських республік у складі СРСР (1923 р.)
 🇺🇦 Українські території, які у 1925 р. було приєднано до РСФРР
 🇷🇺 Території, які у 1925 р. було передано УСРР

Умань Центри губерній, округів та автономних республік СРСР за адміністративним устроєм 1927 р.

Промислові центри:
 ● найбільші
 ○ великі
 ○ інші

● Важка промисловість
 ○ Легка і харчова промисловість
 ○ Деревообробна промисловість

Видобуток корисних копалин:
 ■ кам'яного вугілля
 ▲ нафти
 ▲ залізної руди
 ▣ кам'яної солі

Електростанції, побудовані за планом ГОЕЛРО (з позначенням років початку експлуатації):
 ◊ найпотужніші
 ◊ великі
 ◊ інші

◊ теплові станції
 ◊ гідроелектростанції
 ◊ Електростанції, побудовані понад план
 ◊ Головні залізниці, побудовані до 1918 р.

— Залізниці, побудовані у 1918 – 1925 рр.
 🚗 Створення першого радянського трактора (1921 р.)
 🚗 Початок випуску гусеничних тракторів (1924 р.)

Примітки: 1. Адміністративні одиниці, однойменні зі своїми центрами, на карті не підписано.
 2. Цифрою 1 позначено Угорщину

Голод 1921-1923 рр.

Територія: Катеринославська, Донецька, Запорізька, Одеська, Миколаївська губернії, а також південь Харківської.

Причини

1) Катастрофічна посуха 1921 та повоєнна розруха

2) Заборона перерозподіляти надлишки продуктів з Лівобережжя і Правобережжя на користь півдня.

3) Голодуючі губернії України не було звільнено від продподатку.

4) Вивіз хліба до Росії.

Від голоду в Україні померло від 235 тис. до 500 тис. осіб.
У 1921 р в Україні вперше був використаний терор голодом.

«...Закаленный, с удостоверениями в кармане, в драповой дерюге, я шел по Москве и видел панораму. Окна были в пыли. Они были заколочены. Но кое-где уже торговали пирожками. На углах обязательно помещалась вывеска «Распределитель №...». Убейте меня, и до сих пор не знаю, что в них распределяли. Внутри не было ничего, кроме паутины и сморщенной бабы в шерстяном платке с дырой на темени. Баба, как сейчас помню, взмахивала руками и сипло бормотала: — Заперто... заперто, и никого, товарищ, нетути! ...Возможно, что это были героические времена, но это были голые времена».

М.А. Булгаков. Сорок сороков

Нова економічна політика

Березень 1921 рішення X з'їзд РКП (б) про перехід до нової економічної політики. На з'їзді було прийнято постанову «Про заміну розкладки натуральним податком».

Причини

- 1) глибока соціально-економічна і політична криза більшовицького режиму;
- 2) тотальна господарська розруха, різке скорочення промислового та сільськогосподарського виробництва;
- 3) масові повстання селян, робітників, солдат і матросів;
- 4) політична та економічна ізоляція більшовиків на міжнародній арені;
- 5) спад світового комуністичного руху, не виправдання надій більшовиків на світову революцію;
- 6) намагання утримати владу в будь-який спосіб.

Цілі

Політична мета:

- зберегти владу
- сприятливі умови для будівництва соціалізму

Соціальна мета:

- зняти соціальну напругу (повстання), об'єднати селянство та пролетаріат

Економічна мета:

- вийти з кризи шляхом повернення елементів ринкової економіки

Основні заходи НЕП

Неп досяг свого розквіту в 1926 р.

Промисловість

Сільське господарство

Заміна продрозкладки податком

Дозвіл на оренду землі

Дозвіл використовувати найману працю

Розвиток різних форм кооперації

Розподіл землі по трудовій нормі

Повернення в приватну власність дрібних і частини середніх підприємств

Дозвіл на оренду, використання найманої праці

Децентралізація управління промисловими підприємствами

Скасування загальної трудової повинності. Система вільного найму, матеріального стимулювання

Дозвіл на створення концесій

Фінанси і торгівля

Відновлення банківської системи, кредитування

Відновлення вільної торгівлі (державна, кооперативна, приватна)

Запровадження державних податків, плати за транспорт, комунальних послуг

Випуск грошової одиниці - конвертований червонець

«...Был зенит нэпа. Рынки, что называется, ломались от продуктов сельского хозяйства, продававшихся буквально по бросовым ценам. Те годы я вспоминаю как годы изобилия. В воскресенье я шел на рынок просто погулять, отдохнуть душой. Горы арбузов и дынь, полные повозки самых разнообразных фруктов и овощей. Сало, колбаса, хлеб, мука всех сортов, мясо, крупа... все притягивает твой взор, охватывает чудеснейшей смесью запахов. Разная живность пищит, хрюкает, ревет, кудахчет, гагакает... Богатство страны на все голоса, всеми запахами и цветами красок заявляет о себе, радует душу труженика».

Петро Григоренко «В подполье можно встретить только крыс»

Особливості реалізації НЕП в Україні:

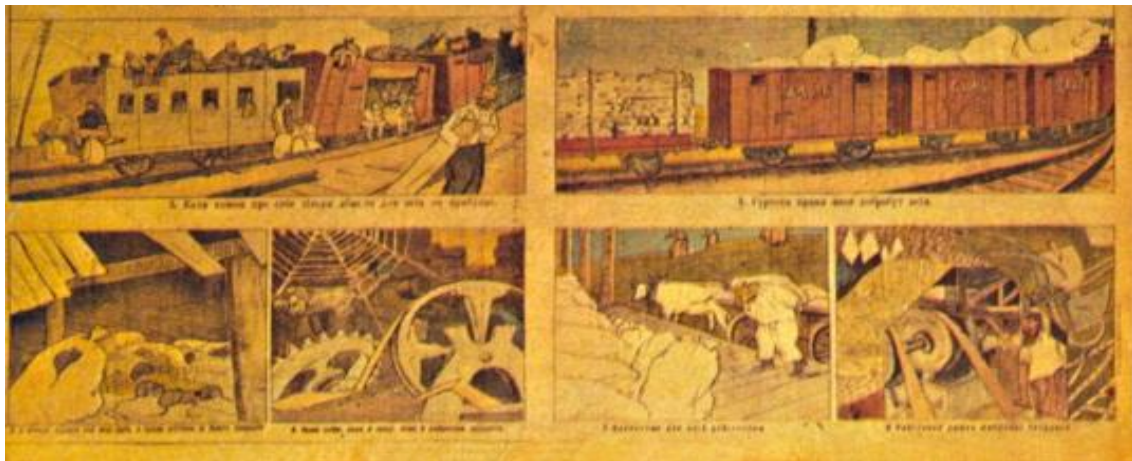
Висока ставка
продподатку

Введення непу в умовах
голоду 1921-1923 рр

Широка підтримка українським
населенням непу

Застосування репресивних заходів при
вилученні продподатку

НЕП в Україні був запроваджений пізніше,
ніж в Росії (в 1922 році)

1

- Зростання господарської ініціативи, зацікавленості в результатах праці, що призвело до підвищення продуктивності праці

2

- Швидкі темпи відновлення народного господарства країни

3

- Зростання життєвого рівня населення

4

- Конфлікт між ринковими відносинами і адміністративно - командною системою, незмінність авторитарного характеру політичної системи породжували сумніви в тривалості непу

5

- Поглиблення соціального розшарування в суспільстві

Р
е
з
у
л
ь
т
а
т
и

Н
е
п

Суперечливість нової економічної:

- 1) ринкові відносини в економіці, плюралізм форм власності та господарського укладу
- 2) монополія більшовиків на владу, жорстка адміністративно-командна система в політичній організації суспільства

- державна монополія у зовнішній торгівлі;
- державна власність на велику і значну частину середньої промисловості, торгівлі, транспорту;
 - нееквівалентний обмін з селом на основі продподатку;
 - штучне гальмування розвитку великого індивідуального господарства на селі;
 - інтереси «радянської буржуазії» не були захищені ніякими законами та правами;

Проблеми НЕПу

1923р. – «криза збуту»: відмова населення купувати дорогі та неякісні товари;

1924р. – «криза цін»: селяни відмовились віддавати хліб державі по низьким твердим цінам;

1927-1928 рр. – «товарна і хлібозаготівельна криза»

- скорочення виробництва
- безробіття
 - падіння курсу паперового рубля, зростання інфляції
 - перебої у виплаті зарплати
- майнове розшарування

Створення СРСР

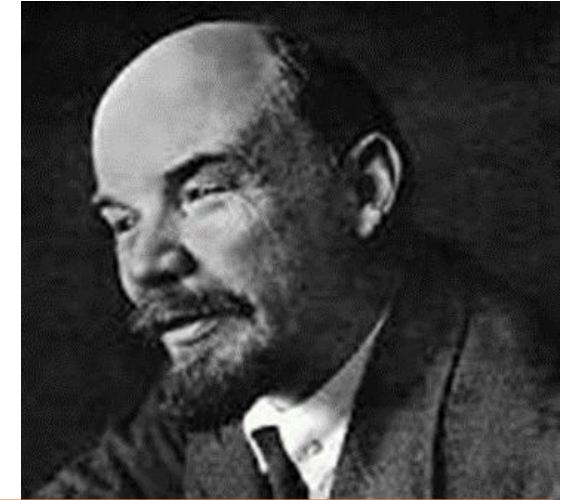
Йосиф Сталін

"План автономізації", відмова радянських республік від створення власних національних держав, входження до складу Російської федерації на правах автономій.

Християн Раковський

запропонував створити конфедерацію самостійних республік.

Володимир Ленін

Федерація. Входження усіх радянських республік до нового державного об'єднання – СРСР на рівних засадах.

30 грудня 1922 р. І з'їзд рад СРСР прийняв рішення про утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

До СРСР увійшли

РСФСР

УСРР

БССР

ЛСРР

Формально каждая республика мала право виходу із СРСР, але механізму такого виходу не було розроблено.

1924 р. - прийнято Конституцію СРСР, яка визначила статус УСРР у складі нової держави:

- зовнішня політика, кордони, збройні сили, транспорт, зв'язок, планування народного господарства, оголошення війни і миру – в компетенції вищих органів влади СРСР;
- внутрішні справи, с/г, юриспруденція, охорона здоров'я, соціальне забезпечення – в компетенції органів влади УСРР;

У 1925 р. було внесено відповідні поправки до Конституції УСРР.

Національна політика більшовиків на початку 1920-х рр.

При комунізмі вже не буде ні соціальної, ні національної нерівності, оскільки відповідні відмінності зникнуть, а мови різних народів врешті решт зіллються в одну світову.

Обстоював так звану «теорію боротьби двох культур», з якої випливало, що оскільки російська культура в Україні пов'язана з прогресивним пролетаріатом і містом, у той час як культура українська - з відсталим селянством і селом, то російська культура рано чи пізно переможе, і обов'язок комуністів полягає в тому, щоб підтримати цей «природний процес».

Другий секретар ЦК КП(б)У
Дмитро Лебідь

Квітень 1923 - XIII з'їзд РКП (б) проголосив політику коренізації, український різновид якої отримав назву «українізація».

Коренізація - політична і культурна кампанія радянської влади в національному питанні в 20-ті-на початку 30-х років ХХ століття, покликана згладити суперечності між центральною владою і неросійським населенням СРСР.

Українізація – складовий елемент загальносоюзної кампанії коренізації, яка полягала в просуванні і впровадженні елементів української мови і української культури в різні сфери життя суспільства, а також передбачала заходи з національного розвитку національних меншин республіки.

П
Р
И
Ч
И
Н
И
У
К
Р
А
І
Н
І
З
А
Ц
І
Ї

1. Необхідність досягнення компромісу з селянством та національною інтелігенцією шляхом лібералізації національних відносин.

2. Потреба у розширенні соціальної бази радянської влади, шляхом залучення в партію і до управління республікою представників неросійських народів.

3. Спроби радянського керівництва очолити і поставити під контроль процес національного відродження окраїн, щоб він не вилився в прагнення до виходу з СРСР.

4. Необхідність зміцнити молоду державу СРСР, надавши права "культурно-національної автономії" її численним народам та хоч частково компенсувати республікам втрату політичного суверенітету.

5. Формування на міжнародній арені привабливого іміджу СРСР.

Здійснення українізації доручено наркомату просвіти, тому велику роль в українізації зіграли наркоми освіти УСРР
Григорій Гринько, Олександр Шумський і Микола Скрипник.

Основні складові українізації

- розширення сфери застосування української мови, особливо в партії та уряді;
- підготовка і висунення керівних кадрів корінної національності. Збільшення % українців в партійному і державному апараті;
- запровадження навчання, організація культурно-освітніх установ, видання книг, газет, часописів українською мовою. Розвиток національних традицій і культури;
- забезпечення національно-культурного розвитку національних меншин на території УСРР. Створення національних районів.

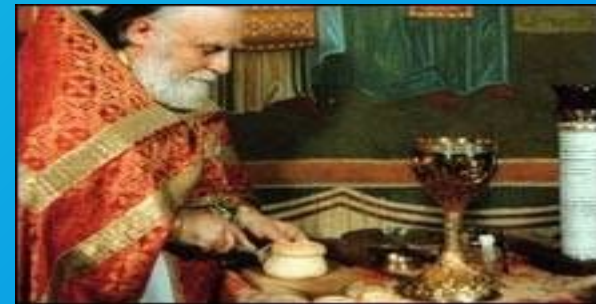
У практичному здійсненні «українізації» в Україні можна виділити наступні наслідки:

- Серпень 1923 року - для державних чиновників і партійних функціонерів організовано курси української мови.
- З 1925 р. - введено обов'язкове вживання української мови в державному діловодстві.
- З 1927 р. партійну документацію переведено на українську мову.
- Кількість українців в партійному і державному апараті зросла з 25% у 1923 р. до 54% у 1927 році.
- У 1927 р - 97% українських дітей вчилися українською мовою.
- У 1933 р. українська преса становила 89% всього тиражу газет в республіці.
- Різноманітна культурно-освітня робота проводилася серед українців, що компактно проживали за межами України.
- Велика увага приділялася розвитку національних меншин в Україні. Так, протягом 1925 р. було утворено 7 німецьких, 4 болгарських, один польський і один єврейський національні райони.
- В Україні діяли 966 шкіл з німецькою мовою навчання, 342 - з єврейською, 31 - з татарською. Початковий всеобуч здійснювався більш як 20-ма мовами.

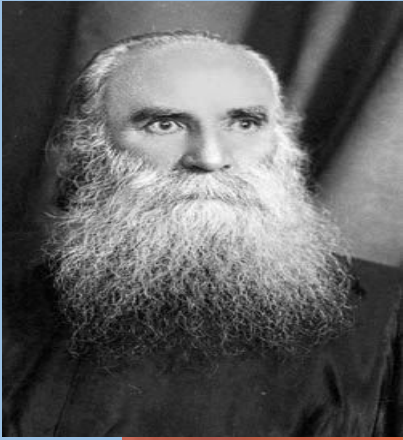
Релігія

5 травня 1920 р. УАПЦ проголосила про своє відновлення як незалежної Помісної Церкви.

«Українська Православна Церква є автокефальною, ніякому духовному урядові інших Православних Церков не підлегла, і сама порядкує своїм духовним життям за провідництвом Святого Духа.»

Створення УАПЦ

- 14-30 жовтня **1921** р. в Києві відбувся Перший Всеукраїнський Церковний Собор, що підтвердив автокефалію УАПЦ на чолі з митрополітом **В. Липківським**.

У листі до членів політбюро ЦК РКП(б) у березні 1922 р. Ленін наголошував: чим більше представників духовенства вдасться розстріляти, тим краще.

З 1926 року проти української церкви розпочалися репресії, які закінчилися її ліквідацією 1930 року УАПЦ.

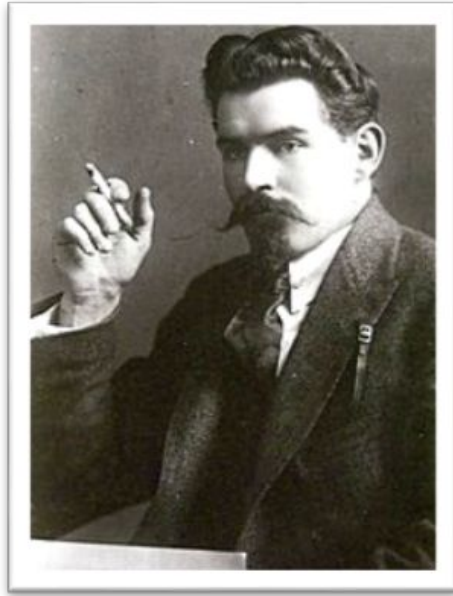
«Націонал-ухильництво»

– своєрідний ідеологічний штамп, негативна оцінка, що стосувалася тих членів компартії, погляди яких не збігалися з лінією московського керівництва, які в теорії і практиці національної політики "переоцінювали, перебільшували значення місцевих особливостей".

Микола Хвильовий
(Фітільов)
Український
письменник, автор
гасла «Геть від
Москви»

«Хвильовізм»

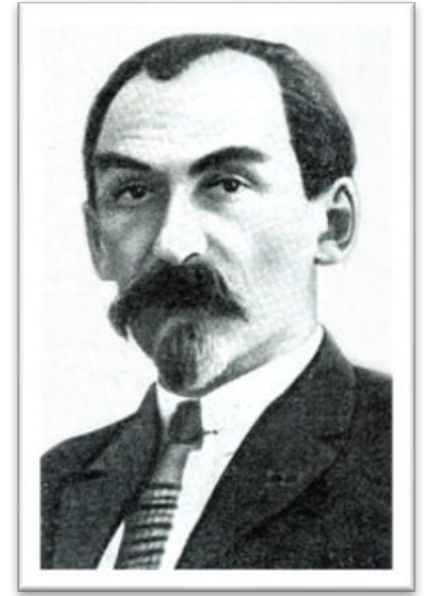
Олександр Шумський
Нарком освіти УСРР
В УСРР та КП(б)у
керівна роль має
належати комуністам-
українцям

«Шумськізм»

Михайло Волобуєв
Автор концепції
економічної
самодостатності УСРР

«Волобуєвщина»

Микола Скрипник
Нарком освіти УСРР
Необхідно об'єднати в
межах УСРР усі етнічні
українські землі, проводив
їх українізацію.

«Скрипниківщина»

Складові радянської модернізації України:

- **Індустріалізація** (створення передової промисловості)
 - **Колективізація** (створення колгоспів і радгоспів)
- **«культурна революція»** (підвищення культурного рівня, освіченості населення; поширення комуністичної ідеології),

У грудні 1925 року відбувся XIV з'їзд ВКП (б), який проголосив курс на індустріалізацію СРСР.

Причини індустріалізації:

Створення військово-промислового комплексу

Необхідність технічного переозброєння економіки

Необхідність технічної підготовки до кооперування села

Зміна соціально-класової структури населення в бік збільшення чисельності пролетаріату

Створення матеріально-технічної бази для економічної самостійності країни в умовах капіталістичного оточення і можливу економічну ізоляцію

Особливості індустріалізації полягали в тому, що:

Почалася вона з важкою, а не з легкої, як в інших країнах, промисловості
Мала дуже високі темпи
Спиралася тільки на внутрішні джерела
Здійснювалася за планом.

Командно-адміністративна економіка - це економічна система, в якій держава керує економікою. Уряд приймає всі рішення щодо виробництва і споживання товарів і послуг. На відміну від ринкової економіки, де економіка існує і керується економічними законами ринку.

Обрано стратегію прискореного розвитку важкої промисловості, основними етапами якого стали **п'ятирічки**.

Труднощі індустріалізації:

- країна могла розраховувати тільки на внутрішні джерела фінансування;
- не вистачало кваліфікованих кадрів робітників і інженерів;
- це був перший в історії досвід проведення планової індустріалізації.

Джерела індустріалізації

1) перекачування коштів з легкої і харчової у важку промисловість;

2) податки з населення (для села «ножиці цін», «надподаток»);

3) випуск паперових грошей, не забезпечених золотом;

4) внутрішні позики;

5) розширення продажів горілки;

6) збільшення вивозу за кордон нафти, лісу, хутра та хліба, національно-культурних цінностей;

7) режим економії. Запровадження карткової системи розподілу продуктів та предметів першої необхідності. Зниження життєвого рівня населення;

8) збільшення норм виробітку при збереженні існуючих зарплат; збільшення робочого дня;

9) трудовий ентузіазм, стаханівський рух.

Перехід до планової, адміністративно-командної економіки

П'ятирічка – план на п'ять років соціально-економічного та політичного розвитку СРСР, який затверджувався З'їздами Рад або з'їздами партії та був обов'язковий для виконання

I – 1928-1932

II – 1933-1937

III – 1938-1942

УРСР перетворилася в потужну
індустріально-аграрну державу

Соціалістичні змагання (соцзмагання)

- різноманітні заходи з підвищення продуктивності праці засновані не так на матеріальній зацікавленості, як на моральному заохоченні.

У ніч на 31 серпня 1935 вибійник кадіївської шахти «Центральна-Ірміне» О. Стаханов протягом зміни видобув 102 т вугілля (норма - 7 т).

Восени 1935 року в країні розгорнулася широка кампанія за підвищення продуктивності праці, досягнення високих виробничих показників, що отримала назву «стахановський рух».

Від матеріального заохочення до морального

Зачинателі стахановського руху у різних галузях народного господарства

Паша Ангеліна

Бригадир жіночої тракторної бригади колгоспу ім.Сталіна Старобешівського р-ну Сталінської області

Макар Мазай

Сталевар Маріупольського металургійного заводу ім.Ілліча

Петро Кривонос

...Молодой машинист Славянского депо Петр Кривонос – большевик, сын ленинского комсомола, по заслугам награжден правительством орденом Ленина. Он первый начал выжимать из машины все, что она может дать. Своей большевистской ездой на большом клапане он разоблачил „героев предела“ и показал, какие чудеса может „ЗХ“, если оседлать технику.

www.stakhanov.org.ua
СТАХАНОВ

Машиніст депо Слов'янськ

Микита Ізотов

Вибійник на шахті №1 «Кочегарка», м. Горлівка

Наслідки індустріалізації

Позитивні:

- перетворення України з аграрної країни в індустріально-аграрну;
- збільшення промислового потенціалу в 7 разів;
- залучення в промисловість України значної частини загальносоюзних коштів (20%);
- поява в українській промисловості нових галузей (кольорова металургія, електрометалургія, маргарінова промисловість і т.д.);
- урбанізація, швидке формування національного робітничого класу, певна українізація міст.

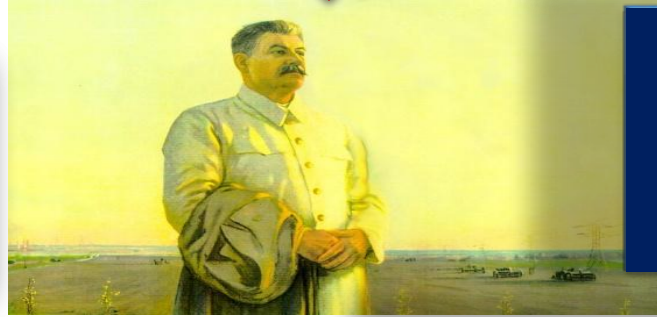
Негативні:

- домінуюче, привілейоване становище виробництва групи «А» (виробництво засобів виробництва, тобто важкої промисловості), в порівнянні з групою «Б» (виробництво предметів споживання);
- здійснення індустріалізації за рахунок сільського господарства, що спричинило перехід до насильницької колективізації;
- посилення експлуатації трудящих;
- низький життєвий рівень населення;
- ліквідація ринкових відносин, створення командно-адміністративної економіки

Колективізація — це примусове створення селянських колективних господарств з метою збільшення виробництва зерна, що призвело до відчуження селян від власності на землю і результатів своєї праці та, як наслідок, зменшення обсягів виробництва

Причини колективізації

хлебозаготовельна
криза 1927-1929 гг.

Пошук джерел фінансування
індустріалізації

Встановлення контролю держави
над селянством

Знищення заможного селянства –
особистого власника

Технічна відсталість

Викачування коштів з села для потреб індустріалізації

Збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва, встановивши контроль над колективними господарствами селян

Завдання колективізації сільського господарства

розкуркулення найбільш активних противників влади (але і продуктивно працюючих) селян

ліквідація проблеми «аграрного перенаселення»

Крестьяне подают заявления о вступлении в колхоз.

Фото 1930 г.

Ліквідація права на оренду та найману працю

Вилучення особистих фермерських господарств

Зміст колективізації

Створення колективних господарств
(колгоспів)

Розкуркулення

Початок колективізації грудень 1929- весна 1930рр

УДАРНИКИ
ПОЛЕЙ.
В БОИ
ЗА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЕ
РЕКОНСТРУИРОВАНИЕ
СЕЛЬСКОГО
ХОЗЯЙСТВА!

К КОНЦУ ПЯТИЛЕТКИ
КОЛЛЕКТИВИЗАЦИЯ СССР ДОЛЖНА
БЫТЬ В ОСНОВНОМ ЗАВЕРШЕНА!
(И. СТАЛИН)

ЗА ОРГАНИЗАЦИОННО-
ХОЗЯЙСТВЕННОЕ
УПРЕЖДЕНИЕ
КОЛХОЗОВ!

РАБОЧИЙ КЛАСС СОВЕТСКОГО
СОЮЗА ТВЕРДО И УВЕРЕННО
ВЕДЕТ ВПЕРЕД ДЕЛО ТЕХНИЧЕСКОГО
ПЕРЕОБОРУЖЕНИЯ СВОЕГО СОЮЗНИКА-
ТРУДОВОГО КРЕСТЬЯНСТВА!
(И. СТАЛИН)

ЗА РЕШИТЕЛЬНОЕ
ПОВЫШЕНИЕ УРОЖАЙНОСТИ
КОЛХОЗНЫХ ПОЛЕЙ!

ЗА ПРОВЕДЕНИЕ В ЖИЗНЬ
ШЕСТИ ПЯТИЛЕТКИ - СТАЛИНА
УСЛОВИЙ НАШЕЙ ПОБЕДЫ!

1929р.- стаття Сталіна “Рік великого перелому”, курс на колективізацію

Про методи, темпи, долю заможних селян -“кулаків” мови не велося

Місцеві українські керівники(Косіор) вирішили показати «ударні темпи» та почали застосовувати насильницькі методи колективізації

Початок масових повстань

Перший секретар ЦК КП(б)У з 1928 по 1938 рр. С.Косіор заявив:

“На Україні класова боротьба більш напружена, ніж в інших місцях, і ворог-кулак, націоналіст, у нас більш лютий та багаточисельний, ніж в інших республіках Союзу!”

“Чем ближе мы к коммунизму, тем коварнее враг и ожесточеннее его сопротивление...”»

«Теорія класової боротьби»

“Розкуркулення” 1929-30pp

За постановою ЦК ВКП(б) від 30 січня 1930 р. репресованих поділяли на категорії, що підлягали конфіскації майна, виселенню або розстрілу

Через “розкуркулення” пройшло близько 200 т. селянських господарств, тоді як заможних по Україні господарств було зафіксовано було близько 40 т.

Вбивства активістів, терористичні акти

Підпали будинків Рад на селі

Відмова до вступу у колгоспи

Опір селян
“розкуркуленню”

Знищення власного скота, знарядь праці,
бігство

Весною 1930 р. стало зрозуміло, що насильницька колективізація погрожує катастрофою

Тактичний маневр сталінського керівництва, які всю провину за насильництво переклали на місцевих керівників

“Запаморочення від успіхів”

Карикатура. Головотяп на 100%.

Ця стаття в газеті “Правда” привела до сприйняття Сталіна народом як заступника, почався вихід селян з колгоспів

“Рух двадцятип’ятитисячників”
З місти в село на посади очільників колгоспів
відправлялись робітники-комуністи

Форсована колективізація весна 1930-1933рр.

Восени 1930р., коли поля вже були засіяні, Сталін відправляє в республіки директивне письмо ЦК ВКП (б) «О форсированном завершении коллективизации».

Шляхом террора, насильства, штучного голодомору на кінець Другою п'ятирічки було колективізовано 70% господарств - "форсованна колективізація"

була майже завершена

(до 1937р.-90%)

Голодомор 1932-1933рр.

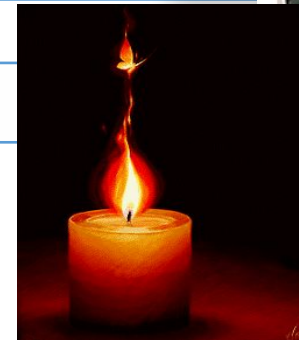
Це штучно організована сталінським керівництвом акція по знищенню українського селянства, яке найбільше чинило опір радянській модернізації

Головні причини Голодомору

Розорення села в наслідок колективізації та розкуркулення

Завищені норми хлібозаготівель

Вилучення в селян усіх про...

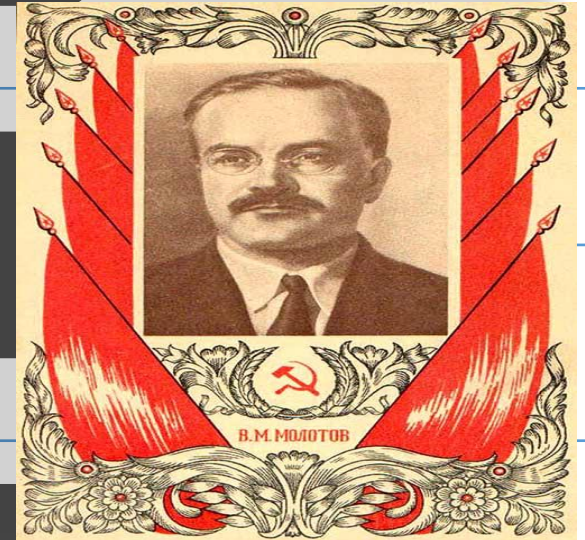

Заходи радянського уряду

1932р.-"Закон про п*ять колосків"
Інформаційна блокада

1932р.-надзвичайна комісія Молотова,1933-
приїзд Постишева – чистка партії

1932р.-"Чорні дошки"
Загони "заградительные"

Голодомор 1932-1933 рр. в Україні

— Сучасні кордони України
 — Кордони областей України
 ● Обласні центри
 □ Території, повернуті до складу України після 1939р.

Карта складена за книгою "Історія України". Підручник для 10 кл. Авторів С.Ярульничак, М.Лаваль, Ю.Лаваль, 1998 р.

В 1937 р. в СРСР був проведений перепис населення, але його дані не були опубліковані. Сталіна найбільше обурило статистика подана українськими демографами, які згодом були репресовані та знищені.

Міжнародна комісія юристів зробила порівняння зросту та втрат населення в Україні та в сусідніх республіках за радянськими переписами 1926 і 1939 років.

Після 1932 р. в південні, центральні та східні області України здійснювалось масове переселення цілих сіл, та колгоспів з російських губерній. Порівняльні дані Міжнародної комісії юристів яскраво доводять втрати України, які становлять 3,084 млн. чол.

Якщо відкинути кількість переселених людей з Російської Федерації, та врахувати зменшення народжуваності внаслідок голодомору, то Українські втрати становлять не менше 10 млн. чол.

Порівняльні дані зросту та втрат населення із висновків Міжнародної комісії юристів, зроблених на підставі статистичних даних відображених у радянських переписах

№ п/п	Назва Держави, Республіки	Населення у млн. дані СРСР за 1926 р.	Населення у млн. дані СРСР за 1939 р.	Зріст населення млн. чол.	(%) зріст населення
1	СРСР	147,028	170,557	+ 23,529	+ 16,0
2	РСФФР	77,791	99,591	+ 21,800	+ 28,0
3	Білорусь	4,739	5,275	+ 0,536	+ 11,2
4	Україна	31,195	28,111	- 3,084	- 9,9

Голодомор 1932–1933 рр.

У результаті діяльності комісії В. Молотова з України були вивезені майже всі хлібні запаси — 104,6 млн пудів зерна, а загалом за 1932 рік — 260,7 млн пудів. На початку 1933 р. хлібних запасів у селян вже практично не було. Розпочався голод і масова смертність

Голодомор 1932-1933рр.

За різними даними, безпосередні втрати населення України від голоду у 1932–1933 рр. становили від 3 до 8 млн осіб

Створення колгоспно-адміністративної системи

Новая техника на колхозных полях.

Були створені МТС(1928), стала використовуватися техніка.

З'явилися нові кадри – агрономи, механізатори, ветеринари .

На сер. 30-х положення в селі стабілізувалось.

Селянам дозволили мати присадибну ділянку, певну кількість скота та птиці.

Але з юридичної точки зору колгоспники залишились без прав т.к. вони на відміну від горожан не отримали паспортів і виявились «закріплеными» до землі.

Створення колгоспно-феодальної системи

Відсутність паспортів, обмеження пересування

Відсутність зарплат (трудоді), пенсій, лікарняних...

Залежність від МТС

Добро пожаловать в коммунистический рай!

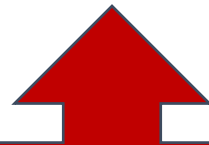

Створена командно-адміністративна, планова економіка з абсолютним подкоренням села державі

Наслідки колективізації та голодомору

Економічні наслідки	Соціальні наслідки
Місто отримало значні кошти за рахунок селян	Втрата селянами зацікавленості в результатах своєї праці та ліквідація економічних стимулів розвитку виробництва.
Розкуркулення найбільш активного прошарку селянства.	Значні демографічні втрати України
Створення державної колгоспної системи на основі жорсткої трудової дисципліни і примусової безкоштовної праці.	Придушення опору українських селян
Занепад сільського господарства.	Масове переселення селян до міст

Занепад індивідуалізму , відсутність зацікавленості селян в праці приведут до наростання кризових явищ в сільському господарстві СРСР.

«Культурна революція»

- утвердження в СРСР протягом 1930-х років марксистської ідеології,
- створення державної системи освіти, забезпечення загального мінімуму освіти,
- формування соціалістичної інтелігенції,
- утвердження методу соціалістичного реалізму в літературі та мистецтві,
- сприяння розвитку науки і техніки.

Характерні риси розвитку культури в 30-ті рр. XX ст.

Жорсткий контроль держави

**Ідеологізація всіх сторін культурного
життя**

**Чітка визначеність форм, стилів, жанрів,
смаків**

Підпорядкованість смакам вождя та його оточення

**Головна мета- показати велич режиму і зміцнення
культу вождя**

Репресії проти незгодних

Ліквідація неписьменності

ВКП(б) і РНК СРСР ухвалили такі рішення:

- завершити кампанію до кінця II п'ятирічки, тобто до 1938 року;
- ліквідувати товариство «Геть неписьменність», створити комітет сприяння всеобучу на чолі з **В. Чубарем**;
- всю роботу з лікнепу покласти на наркомати освіти в союзних республіках;
- Вв1936 року створено вечірні школи для дорослих, в яких навчання починалось з лікнепу.

Освіта

1930 р. ЦК ВКП(б) ухвалив постанову «Про загальне обов'язкове навчання»

- Школа – найвагоміший ідеологічний інститут;
- Не залишити поза впливом комуністичної ідеології жодної дитини;
- Початок нової грандіозної кампанії «Всенародний похід на всеобуч».

Протягом другої п'ятирічки в Україні було побудовано 1864 школи.
Кількість середніх навчальних закладів зросла майже в 10 разів.

Досягнення освіти

Ліквідація неписьменності
Формування основних
типів шкіл
Інтернати
Безкоштовна освіта

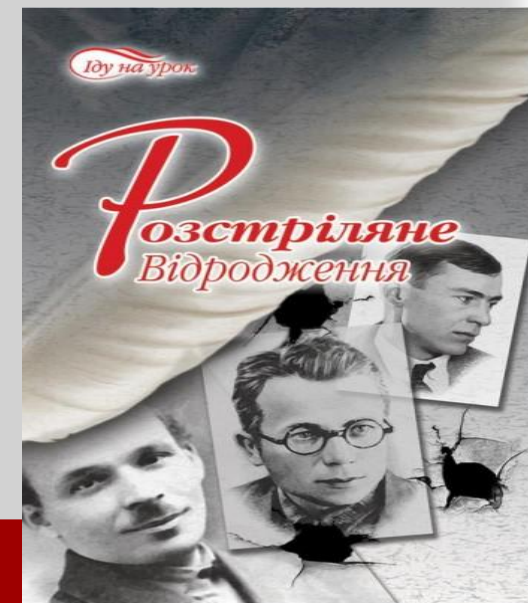

Заїдеологізованість
Нестача вчителів
Скорочення учнів
(репресії. голодомор)
Ніякої ініціативи

ПРИЧИНИ "Розстріляного відродження"

Термин
"Розстріляне відродження» запровадив
Юрій Лавріненко (Париж, 1959)

Згортання українізації

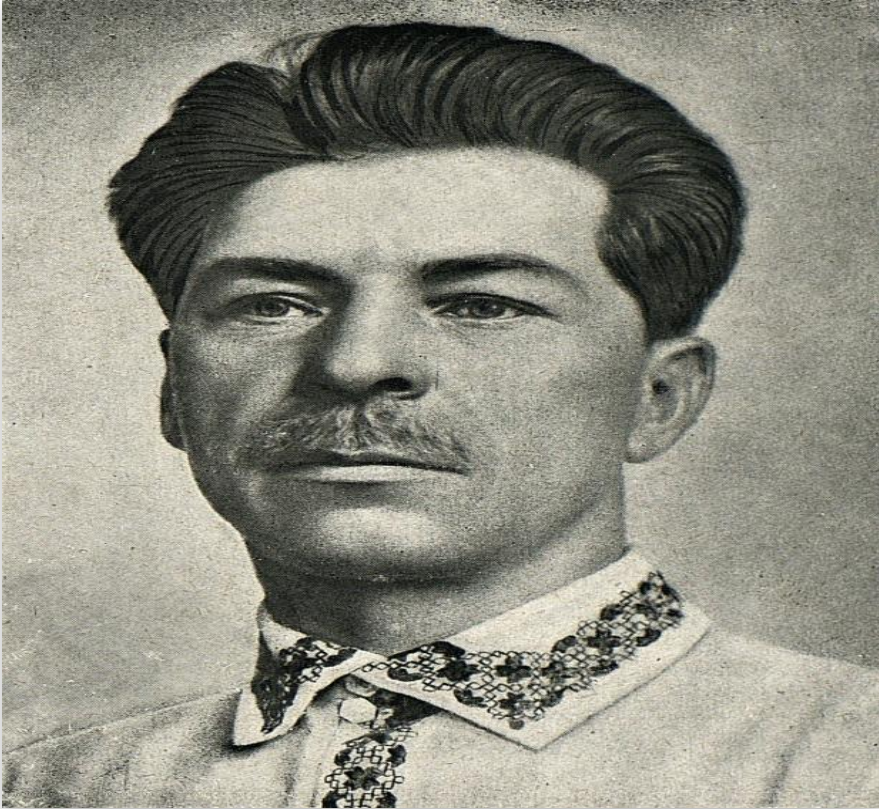
Встановлення тоталітарного режиму

Монополія влади на думки та зміст
творів

«Розстріляне відродження»

В СРСР сталінські репресії досягли апогею у 1937—1938 рр. Але, як вважають багато дослідників, «на Україні 1937 рік почався у 1933 році».

З 1933 по 1937 рік другим секретарем ЦККП(б)У був. **П. Постишев, фактично — повноправний диктатор у республіці.**

Йому особисто Й. Сталін доручив за всяку ціну завершити в Україні колективізацію, провести чистку КП(б)У й покласти край українізації.

Справа СВУ 1930р.

Спочатку було арештовано 45 провідних учених та письменників, серед яких були **Сергій Єфремов**, Людмила Старицька-Черняхівська та інші.

Їх звинуватили у приналежності до цієї організації, у прагненні відокремити Україну від СРСР з допомогою іноземних держав, у зв'язках із контрреволюційною еміграцією та підготовці терактів проти керівництва країни

Всього у справі СВУ було арештовано 5 тисяч вчителів, лікарів і студентів.

«Розстріляне відродження»

Наступними стали вчені із
Всеукраїнської Академії наук.
Арештовані академіки Яворський та Ландау,
філософ Демчук,
історики Слабченко, Пархоменко, Горбань та ін.
**Були розстріляні академіки-геолог Світальський,
генетик Агол.**

Фізика Л. Ландау врятував від переслідувань П.
Капіца.

М. Г. Світальський.

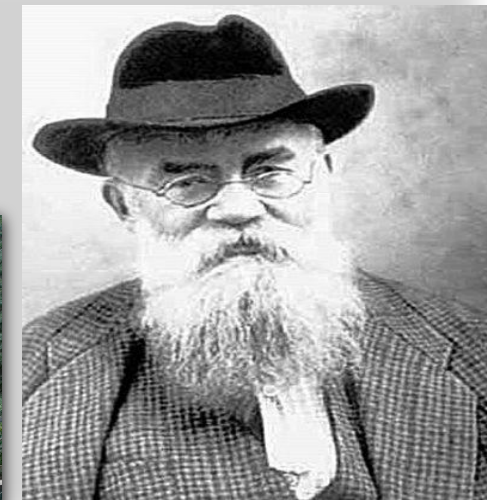
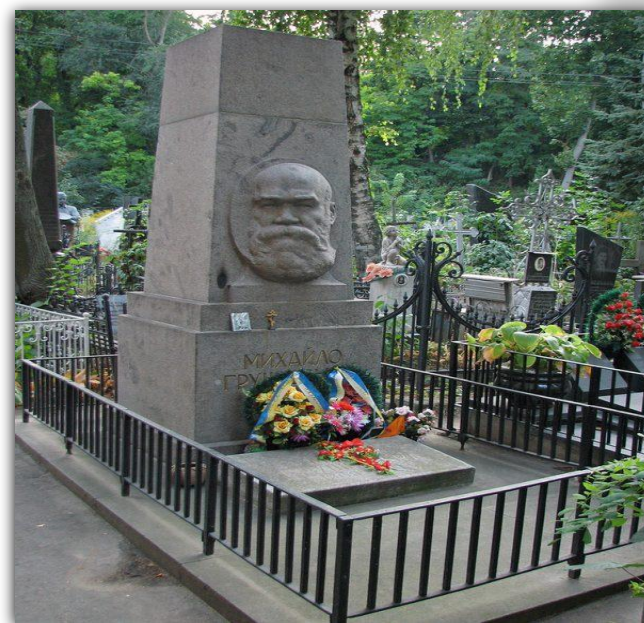
1930 р. було заарештовано винахідника **Ю.
Кондратюка**, досягнення якого у розробці
теорії космічних польотів використовують
американці під час підготовки своїх
астронавтів для польоту на Місяць.

«Доля Михайла Грушевського»

Помер Великий Українець за нез'ясованих обставин у 1934 р. Під час операції у Кисловодську.

Похований на Байковому кладовищі у Києві.

Так сталінська репресивна машина скоротила життя одному з видатних діячів українського національного відродження.

Взагалі українська історична наука була розгромлена і опинилася в такій кризі, з якої вона до недавнього часу не могла вийти.

Спілка письменників України 1934р.

Були ліквідовані усі українські літературні об'єднання і створена єдина Спілка письменників України (1934 р.) з метою здійснення контролю за літераторами та уніфікації духовного життя.

Літературний процес підпадав під партійний контроль, письменники повинні були стати на позиції соцреалізму, а хто не хотів цього робити, попадав під репресії

«Культурний фронт»

За письменниками об'єдналися й інші працівники мистецтва. Так державній партії легше було керувати «культурним фронтом».

Культурні процеси уніфікувались за допомогою загального методу **«соціалістичного реалізму»**, який передбачив, перш за все, оспівування досягнень соціалізму.

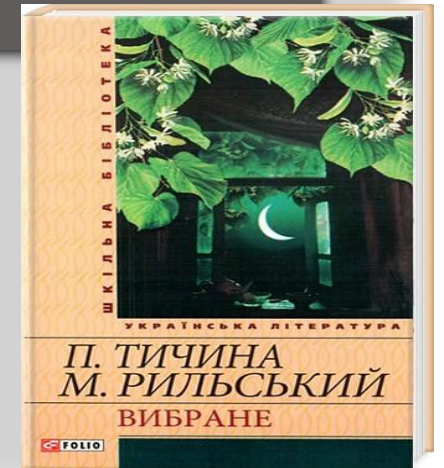
Література. Соцреалізм

В 1933р. П. Тичина пише вірш «Партія веде».

Так що М.Рильського, В.Сосюру, Бажана, Малишка, Головка можна назвати не «інженерами», а «міліціонерами людських душ», як висловився в 1934 р.Г. Косинка.

Але свободи творчості вони не мали.
Обставини життя змушували їх прославляти
Сталіна, компартію.

Діяльність митців стала настільки регламентованою, що почала втрачати ознаки творчості. Негативне значення мала їх відірваність від здобутків зарубіжних майстрів.

«Войовничий атеїзм»

— це антицерковна політика більшовицької влади, спрямована на знищення релігії, яка супроводжувалась переслідуванням священників та віруючих, пограбуванням храмів, закриттям та знищенням культових споруд

ПРИЧИНИ

Боротьба за владу, багатства християнської православної церкви

Встановлення тоталітарного режиму

Монополія влади на “розум та души людей”

II п'ятирічка оголошена "безбожною"

"Релігія – це опіум для народу!"

Другу п'ятирічку Й. Сталін оголосив «безбожною п'ятирічкою», «п'ятирічкою знищення релігій». У 1934-1935 рр. розгорнулося здійснення плану масового нищення культових споруд. Жертвами цього варварства радянської влади стали численні пам'ятки церковної архітектури України.

Суперечливі підсумки

Майже все прогресивне, що було досягнуто в 20-і рр., в 30-х було зведено нанівець внаслідок репресій, деукраїнізації, переслідувань української інтелігенції за вільнодумство.

« Генофонд української нації було зрубано під корінь... »

Та попри всю складність і суперечливість умов, культурний процес в Україні не згас і тривав, зберігши українську літературу й мистецтво, забезпечуючи прогрес у народній освіті, підготовці кадрів, науці.

В цей період були й досягнення, але були й трагічні сторінки в розвитку освіти, української мови, літератури, розвитку мистецтва, в процесі діяльності інтелігенції.

Тоталітаризм — це політичний лад, за якого державна влада зосереджується в руках однієї політичної партії, яка, знищуючи демократичні свободи громадян, підпорядковує собі все суспільство, утримуючи його в стані страху і терору, силою нав'язуючи суспільству свою ідеологію, спосіб життя і навіть характер мислення.

Репресії — каральні заходи і покарання населення державними органами безпеки і внутрішніх справ в тоталітарному суспільстві

Ознаки тоталітаризму

Зрощення партійної та державної еліти-номенклатура, та її панування

Контроль держави над економікою, культурою, політикою, ідеологією

Репресії
Ігнорування прав людини

Однопартійна система
Масові суспільні організації

Культ вождя

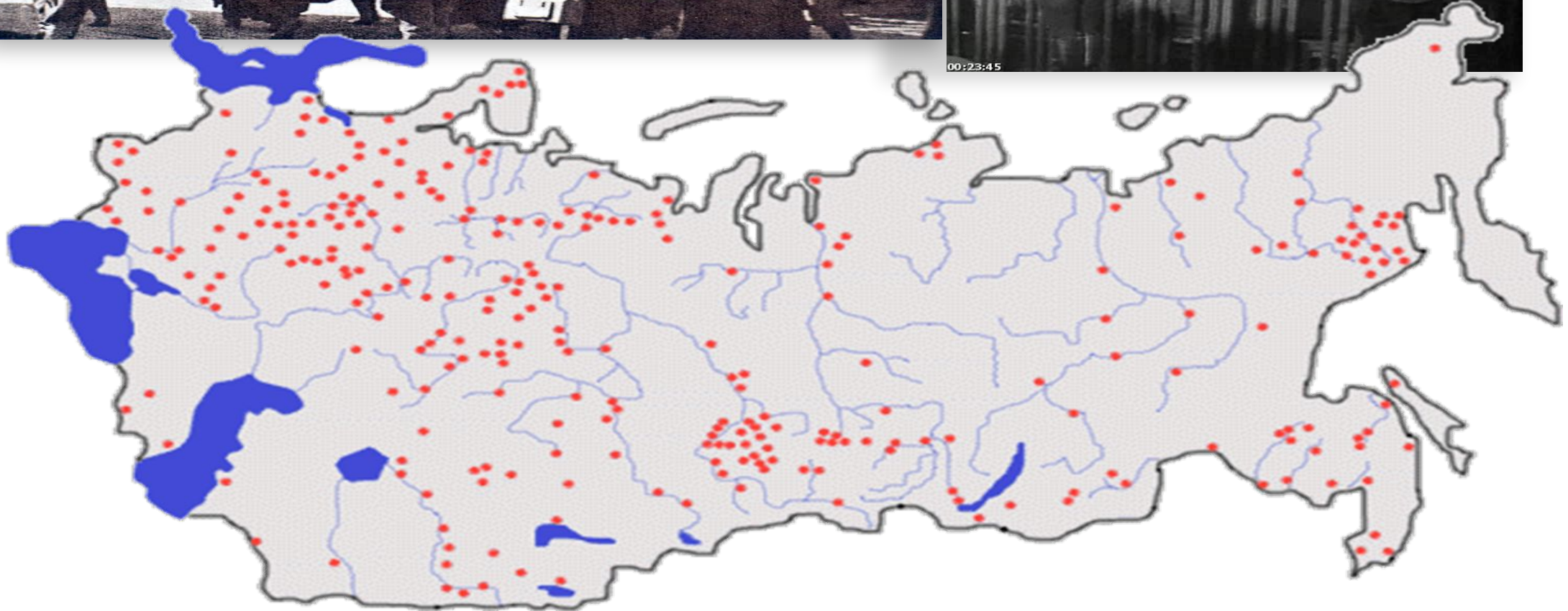

КУЛЬТ ВОЖДЯ

- ▣ «Сталин-глубже океана, выше Гималаев, ярче солнца. Он –учитель Вселенной»

СИСТЕМА ГУЛАГУ

МАСОВИЙ ТЕРОР РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ РЕЖИМОМ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Першу велику каральну акцію проти української інтелігенції організують у березні 1928 р. Заарештовують близько 450 працівників державних, господарських та культурних установ. Більшість із них засуджують до ув'язнення або висилки з України.

На лаві підсудних опиняються академіки, професори, студенти, вчителі, священники, письменники...

**УСЬОГО РЕЖИМ РЕПРЕСУЄ ДО 30 000 ОСІБ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ**

З 1929 р. терор спрямовується на знищення української еліти. ДПУ штучно вигадує фіктивні назви організацій націоналістичного спрямування, фабруючи по них процеси.

**МЕТА – ЗНИЩЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕЛІТИ, СТВОРЕННЯ
АТМОСФЕРИ ЖАХУ
В УКРАЇНСЬКОМУ
СУСПІЛЬСТВІ.**

**ФІКТИВНО ІНСПІРОВАНА ДПУ
ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО
НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

“СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ”

“УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ”

“УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ”

“ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ”

“КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНІЙ ВІЙСЬКОВО-
ПОВСТАНСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ”

“ПОЛЬСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ”

“СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ”

“ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ”

Звинувачені на лаві підсудних під час судового процесу у справі “Спілки визволення України”. Харків, 1930 р.

На перших допитах заарештовані заперечують свою причетність до будь-яких організацій, але після використання тортур (т. зв. “спеціальних засобів”) визнають усе, що було потрібне ДПУ. Так, Сергій Єфремов на допиті 25 липня 1929 року заперечує існування СВУ, а вже 10 вересня того ж року визнає, що “керував” нею.

Академік С. Єфремов

Судові справи та процеси

Рік	Масові процеси
1928 р.	«Шахтинська справа» над 53-ма спеціалістами вугільної промисловості Донбасу, які нібито займалися шкідницькою діяльністю
1929– 1930 рр.	Справа над 45-ма членами так званої «Спілки визволення України» , яких звинувачували у підготовці збройного повстання з метою відновлення самостійної «буржуазної України» (серед звинувачених вчені, письменники, культурні діячі: С. Єфремов, В. Чеховський, М. Слабченко, А. Ніковський, Й. Гермайзе та ін).
1931 р.	Процес «Українського національного центру» (УНЦ) над колишніми діячами Центральної Ради (М. Грушевський, В. Голубович та ін.)

РЕПРЕСІЇ – друга хвиля

Наступна хвиля репресій розпочалася після XVII з'їзду ВКП (б) (січень 1934 р.), на якому 270 делегатів (старих комуністів) голосували проти кандидатури Й. Сталіна на пост генсека, підтримавши С. Кірова.

Протягом чотирьох місяців за наказом № 00447 НКВС СРСР було репресовано понад 269 тисяч «ворогів народу».

Щодо ув'язнених застосовувалися тортури, і люди дуже часто обмовляли себе, близьких, знайомих.

Із 62 членів ЦК КП(б)У в 1937 р. - 56 були звинувачені у ворожій діяльності, з 11 членів політбюро ЦК КП(б)У репресовано 10, з 5 кандидатів у члени політбюро — 4, всі 9 членів оргбюро ЦК КП(б)У загинули

У 1939 р. відбувся XVIII з'їзд ВКП(б), який засвідчив, що старі партійні кадри практично знищені.

Ставати в опозицію до Сталіна вже більше ніхто не наважувався.

ПІДСУМКИ

В СРСР в 30- ті рр. ХХ ст. створюється тоталітарний режим з республіканською формою правління, сильним репресивним апаратом, де були відсутні демократичні права та свободи Цей режим було розповсюджено на Україну.

